

Tekenen in de Tijd 131

23-29 januari 2022

Debatcentrum De Balie wil een kerkgenootschap worden, om ondanks corona open te kunnen. Er zijn inderdaad verbanden tussen een debatcentrum en de kerk. Erik Borgman verkent ze en pleit voor een gesprek over het belang van godsdienst. Als vermogen Gods licht te laten schijnen.

Vorige week werd er in diverse theaters geknipt en geföhnd om net als de kappers open te kunnen gaan. Ik dacht: hebben toneel en dans dan niet meer de ambitie om een al te menselijke concentratie op het uiterlijk af te wenden en willen ze niet langer in plaats daarvan het hart van ons samenleven zichtbaar te maken? Deze ambitie werd naar mijn gevoel beter uitgedrukt door Yoeri Albrecht, directeur van De Balie in Amsterdam, die van zijn debatcentrum een kerkgenootschap wilde maken. Hij zei:

Ik begrijp niet waarom je op de Veluwe iedere zondag een 2000 jaar oud boek mag bespreken – daar ben ik overigens helemaal voor –, maar in hartje Amsterdam niet bijeen mag komen om een boek te bespreken van vorige maand. Ik zie het verschil niet.

Blijkbaar weet Albrecht niet dat de Bijbel niet met het Nieuwe Testament begint en lijkt hij ervan uit te gaan dat er in Amsterdam geen kerken zijn. Dat doet je een beetje twifelen aan zijn goede trouw. Niettemin is het laatste zinnetje uit zijn mond interessant: 'Ik zie het verschil niet.'

Immers, Albrechts collega's benadrukken doorgaans om het hardst het verschil tussen de irrelevante boodschap van kerken en de urgentie van het maatschappelijk debat. Maar hoewel er natuurlijk wel degelijk verschil is, zijn er inderdaad belangrijke overeenkomsten tussen een debat- en cultuurcentrum en de kerk. Beide keren zich tegen de alleenheerschappij van de waan van de dag. Er is meer te zeggen dan gezegd wordt en juist wat nu verborgen blijft, is van belang. Daarom moet erin worden geïnvesteerd daar ruimte voor te maken en te houden. Dat ook veel kerken debatten organiseren – wij in het Huis van Dominicus zouden dat ook graag doen als corona ons niet zou tegenhouden – ondersteunt Albrechts punt.

Het *Katholiek Nieuwsblad* vroeg mij of ik op Albrecht wilde reageren. Ik schreef dat ik mijn verbondenheid met hem wel wil betuigen. Ik zou hem daarbij wel willen vragen of hij zich realiseert dat wij in de kerk niet over een oud boek praten, maar dat wij het leven van de wereld en ons eigen leven zetten in het licht dat wat ons betreft bij uitstek in dit boek schijnt. Dat dit boek eigenlijk geen boek is, maar een bibliotheek waarin een breed scala aan stemmen aan het woord komt en zo eigenlijk zelf een eeuwenlang voortgaand debat vastlegt over wat dit licht precies is en betekent. Dat we in ieder geval in de Rooms-Katholieke Kerk niet alleen over dit licht praten, maar dat licht op allerlei manieren de ruimte geven zichzelf present te stellen en ons uiteindelijk te voeden en te veranderen. Met andere woorden, of hij zijn karikaturale beeld van de kerk op de Veluwe los wil laten.

Dan zou het nog best een aardig gesprek kunnen worden. Ik zou Yoeri Albrecht vragen of hij het met mij eens is als ik zeg dat De Balie iets soortgelijks doet als de kerk. Dat er niet alleen wordt gesproken over de toekomst van de cultuur en het samenleven, maar dat in dat debat deze toekomst al begint. Visies worden met elkaar verbonden, mensen worden met elkaar verbonden, uiteenlopende wegen om

de toekomst te openen worden met elkaar verbonden en daarmee tot betere wegen naar een betere toekomst. Maar wij moeten als mensen van de kerk ook de hand in eigen boezem steken. Ziet de kerk dat zij gebaat is bij een open debatcultuur in de samenleving? Dat de vrijheid van godsdienst impliceert dat iedere overtuiging zich mag uitspreken en mensen mag proberen over te halen deze overtuiging te delen? Dan kunnen we Albrecht en zijn staf weer vragen of zij het van hun kant met ons eens zijn dat een open debatcultuur de vrijheid van godsdienst nodig heeft en gebaat is bij religies die zich in de openbare ruimte manifesteren en hun visie presenteren op onze gemeenschappelijke toekomst.

Hier komen wij bij het verschil van kerken, synagogen, moskeeën en tempels enerzijds met een debatcentrum anderzijds. Zij thematiseren dat onze persoonlijke en collectieve manieren van leven, denken en voelen zelf op het spel staan in het gezamenlijke zoeken naar toekomst. Zij zoeken naar en verkondigen een waarheid die niet vrijblijvend is, maar verplicht. Wie iets of iemand heilig noemt, kent dit heilige daarmee macht toe over zichzelf en onderschikt zich in beginsel aan deze macht. Wie weet dat het licht niet van hem of haar komt, is bereid zichzelf in dit licht te zien en uit het centrum van de eigen wereld te stappen.

Zouden we het met het oog op de toekomst van de aarde niet moeten hebben over de noodzaak en de mogelijkheid hiertoe? Blokkeert de moderne cultuur niet het vermogen tot gehoorzaamheid aan wat er wordt gevraagd, omdat zij alleen de eigen stem kan horen en doof is voor de dingen, de planten, de dieren, mensen die niet modern zijn, en al helemaal voor God of het goddelijke? Als dat zo is, moet zij dan daar niet van verlost worden? Over gehoorzaamheid en over verlossing hebben kerken en godsdiensten bij uitstek iets te zeggen. Wil De Balie daarmee in gesprek? Zou zij niet samen met het *Katholiek Nieuwsblad* hierover een debat kunnen organiseren.

Al schrijvend werd ik zo enthousiast over het idee, dat ik dacht: als De Balie dit gesprek niet in Amsterdam wil organiseren, dan proberen wij het in Utrecht. Want het gesprek is van belang en het aanbieden van de mogelijkheid tot fundamenteel gesprek is een belangrijke functie van de kerk. In ieder geval, dat zal mijn stelling zijn in het kader van het synodale proces: de kerk moet meer het gesprek entameren over de fundamentele kwesties waartegen mensen in onze samenleving aanlopen en daar het licht laten schijnen dat haar is toevertrouwd.

Lumen gentium cum sit Christus, begint de dogmatische constitutie over de kerk van het Tweede Vaticaans Concilie, naar deze beginwoorden *Lumen Gentium* genoemd. Het wil zeggen: 'Het licht van de volken is Christus'. De kerk heeft tot taak dit licht te zoeken en te verkondigen en deze taak, zegt de constitutie, is vandaag de dag des te urgenter, omdat in de hedendaagse wereld de mensen veelvuldig met elkaar in contact staan, maar door het licht van Christus geholpen kunnen worden niet op hun tegenstellingen te stuiten, maar hun verbondenheid te zien. Doordat dit licht ons leert dat wij niet onszelf moeten poneren, ook niet als kerk, maar uit het centrum moeten stappen. Door ruimte te geven, krijgen wij ruimte.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus